

دیدگاه پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا در خصوص ارائه خدمات کتابداری بالینی

فریده موحدی^۱ / حسن اشرفی ریزی^۲ / هادی شریف مقدم^۳

چکیده

مقدمه: پزشکان با رشد فناوری اطلاعات و افزایش نامحدود منابع پزشکی، با مشکلاتی در جستجو و بازیابی اطلاعات روبرو هستند. بنابراین، حضور یک فرد متخصص اطلاع یابی، می تواند نقش مهمی در تأمین نیازهای اطلاعاتی آن ها و در نتیجه ارتقاء کیفیت خدمات پزشکی داشته باشد. هدف این پژوهش، شناسایی و تعیین دیدگاه پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا در خصوص ارائه خدمات کتابداری بالینی بود.

روش کار: روش پژوهش، پیمایشی تحلیلی و نوع مطالعه کاربردی بود. جامعه پژوهش شامل ۲۱۲ پزشک مرکز آموزشی درمانی الزهرا بود که از بین آن ها با روش نمونه گیری در دسترس ۱۳۷ پزشک به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته بود. روایی پرسشنامه ها توسط متخصصان تایید و برای سنجش پایایی از روش ثبات درونی (ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۷۴) استفاده شد. داده ها در نرم افزار SPSS 18 تحلیل و در قالب آمار توصیفی با استفاده از جداول و نمودارها و آمار استنباطی با استفاده از آزمون های ناپارامتری من یو ویتنی، آنالیز واریانس یک طرفه، کولموگروف- اسمیرنوف و ضریب همبستگی کندال ارائه شد.

یافته ها: در جامعه پزشکان، ۶۰/۳ درصد لزوم حضور تمام وقت در بیمارستان و نداشتن وقت کافی را مشکل موجود در دستیابی به اطلاعات جدید دانستند، ۵۲/۵ درصد اظهار داشتند که به فرد متخصص جستجوی اطلاعات نیاز دارند، بین جنس و سابقه کار پزشکان، میزان آشنایی آن ها با پایگاه های اطلاعاتی حوزه حرفه ای با احساس نیاز به ارائه خدمات کتابداری رابطه معنادار وجود نداشت.

نتیجه گیری: با توجه به نبود وقت کافی برای پزشکان جهت رفع نیازهای اطلاعاتی حرفه ای خود و احساس نیاز آن ها به کمک شخص جستجوگر اطلاعات روزآمد، بهتر است با آموزش کتابداران متخصص و آشنا با منابع روز پزشکی در جهت اجرای خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان تلاش گردد.

کلید واژه ها: خدمات اطلاع رسانی پزشکی، کتابداری و اطلاع رسانی، کتابدار بالینی، خدمات کتابداری بالینی، بیمارستان ها

• وصول مقاله: ۹۲/۷/۱۴ • اصلاح نهایی: ۹۲/۸/۱۲ • پذیرش نهایی: ۹۲/۸/۲۹

۱. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران؛ نویسنده مسئول (faride_movahedi@yahoo.com)

۲. دانشیار گروه کتابداری و اطلاع رسانی، مرکز تحقیقات فناوری اطلاعات در امور سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

۳. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه پیام نور، واحد مشهد، مشهد، ایران

مقدمه

پیشرفت سریع علوم و افزایش پژوهش‌ها، باعث رشد غیر قابل پیش بینی اطلاعات در قالب‌های متنوع منابع به شکل چاپی و الکترونیکی شده است [۱]. دستیابی به اطلاعات روزآمد در حرفه پزشکی بسیار مهم و حیاتی است و استفاده از این اطلاعات تأثیر زیادی در نحوه درمان بیماران خواهد داشت. کادر درمانی بر این اعتقادند که محیط درمانی همواره با مسایل پیش بینی نشده و تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر عدم قطعیت همراه است که دسترسی به موقع به اطلاعات در منابع پزشکی، مانع بروز اشتباهات می‌شود و باعث ارتقاء خدمات درمانی می‌گردد. به عبارت دیگر می‌توان اطلاعات به روز را حد فاصل میان یک اقدام درمانی بالینی درست و یک خطای پزشکی خطرناک عنوان کرد [۲].

در حال حاضر مشکل اصلی این است که کاربر چگونه از بین انبوه موضوعات مرتبط و غیر مرتبط پایگاه‌های اطلاعاتی، موضوع مورد نظر خود را شناسایی کند. بنابراین، مهارت‌هایی لازم است که به کمک آن‌ها بتوان به مفیدترین و جدیدترین اطلاعات دسترسی پیدا کرد و از بازیابی اطلاعات غیر مرتبط جلوگیری نمود. با توجه به اینکه پزشکان با مشکلاتی از جمله مهارت‌های محدودتر و کمبود فرصت زمانی در جستجو و بازیابی اطلاعات مواجه هستند [۱]، حضور یک فرد دارای تخصص، تجربه و مهارت در اطلاع‌یابی، می‌تواند در تأمین نیازهای اطلاعاتی و قدرت تصمیم‌گیری پزشکان و در نتیجه ارتقاء کیفیت خدمات درمانی نقش مهمی داشته باشد.

«کتابدار بالینی» فرد متخصص و توانمندی است که می‌تواند در تأمین نیازهای اطلاعاتی اعضای تیم پزشکی و تحقیقاتی نقش مؤثری ایفا نماید [۳] و کتابداری بالینی فرایندی است که در آن کتابدار در ساعات سرکشی پزشکان در بخش‌های بیمارستان حضور می‌یابد و در جلسات روزانه و هفتگی گروه پزشکی شرکت می‌نماید و به طور مستقیم نیازهای اطلاعاتی پزشکان را دریافت می‌نماید. سپس با جستجوی دقیق و مناسب، اطلاعات مورد نیاز و مرتبط را گزینش می‌کند و به همراه مدارک معتبر، در اسرع وقت در اختیار پزشکان قرار

می‌دهد تا بدین وسیله با اتخاذ تصمیمات مناسب درمانی توسط کادر بیمارستان، موجب پویایی و ارائه خدمات بهتر گردد [۴]. بنابراین، با توجه به رشد غیر قابل کنترل اطلاعات می‌توان بر نیاز و ضرورت اجرای کتابداری بالینی تأکید کرد. کتابداران با کمک به گروه‌های محققان در حل مشکلات کلینیکی، نقش مهمی در جنبش پزشکی داشته‌اند [۵]. در کشورهای آمریکا و اروپا از دهه ۷۰ میلادی به کتابدار بالینی اشاره شده است. لمب در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی، تلاش کرد فعالیت کتابدارانی را که دانش پزشکی و مهارت اطلاع‌یابی را کسب کرده بودند، به تدریج از چارچوب کتابخانه به خارج از آن برد تا حضور تأثیرگذاری در ارتقاء خدمات پزشکی و سلامت جامعه داشته باشند [۳]. مفهوم کتابداری بالینی برای اولین بار در سال ۱۹۷۳ میلادی توسط وی در اجلاس سالانه انجمن کتابداران پزشکی آمریکا مطرح شد و در همان سال در بیمارستان وابسته به این دانشگاه به اجرا درآمد [۴]. روح در پژوهشی نشان داد که پزشکان خدمات کتابخانه را مفید می‌دانند و درخواست آن‌ها از این خدمات افزایش یافته است و معتقد بودند که کتابداران با سرعت منابع اطلاعاتی مفید و مورد نیاز آن‌ها را فراهم می‌کنند و با افزایش امکان دستیابی آن‌ها به اطلاعات، در بهبود کیفی درمان بیماران مؤثر بوده‌اند [۶]. نتایج تحقیق دیماس و لودویگ نشان داد که کتابداران و مسئولان بخش‌های پزشکی از خدمات کتابدار بالینی استقبال کردند و معتقد بودند که حضور کتابدار در بخش‌های بیمارستان، نسبت به کتابخانه تأثیر بهتری خواهد داشت. آن‌ها همچنین نشان دادند که پزشکان معتقدند که نقش کتابداران در درمان به عنوان یک ضرورت چشمگیر بوده، اگر چه نسبت به تعریف نقش کتابدار بالینی و تعیین مسئولیت وی اختلاف نظر وجود داشته است [۷]. دادسن نشان داد که دستیاران، اطلاعات فراهم شده توسط کتابداران را مفید می‌دانسته‌اند و اظهار داشتند که این اطلاعات از آزمایش‌های اضافی و جراحی و مرگ و میر بیماران جلوگیری کرده است [۴]. گل‌سینگتون در پژوهشی نشان داد که اکثر کادر بالینی، مفهوم کتابدار بالینی را پذیرفته‌اند و معتقدند که کتابدار بالینی به مجموعه متفاوتی از مهارت‌های یک کتابدار در امر

کتابدار بالینی از نظر متخصصین بالینی خیلی زیاد بوده است [۱۲].

با توجه به سابقه طولانی خدمات کتابداری بالینی در آمریکا، انگلستان و استرالیا و نتایج آن، و عدم اجرای آن در بیمارستان‌های کشورمان، شناسایی نظر پزشکان برای پیاده سازی خدمات مذکور در بیمارستان‌ها ضروری است. این پژوهش با هدف شناسایی دیدگاه پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا اصفهان در خصوص ارائه خدمات کتابداری بالینی در سال ۱۳۹۲ شمسی انجام شد تا میزان ضرورت و نیاز به شکل گیری این فعالیت را برآورد نماید و دورنمایی از میزان موفقیت این طرح را نمایان کند.

روش کار

روش پژوهش پیمایشی، تحلیلی و نوع مطالعه کاربردی بود. جامعه آماری پژوهش شامل پزشکان شاغل در مرکز آموزشی درمانی الزهرا در سال ۱۳۹۲ بود. از آنجا که مرکز آموزشی درمانی الزهرا از بزرگترین بیمارستان‌های استان اصفهان و دارای بخش‌های مختلف تخصصی و فوق تخصصی با تجهیزات پیشرفته و منحصر به فرد می‌باشد، همچنین در هنگام بروز حوادث و بلایا در کشور، اورژانس آن پذیرای مصدومان نقاط مختلف کشور است و قادر به پذیرش بیمار از طریق انتقال هوایی نیز می‌باشد، بیشترین شرایط بحرانی تصمیم گیری بالینی برای درمان بیماران در مرکز مذکور وجود دارد و اجرای طرح کتابداری بالینی در آن می‌تواند نتایج با اهمیتی را ارائه دهد. بنابراین، به عنوان مکان پژوهش انتخاب گردید. جامعه آماری شامل ۲۳۴ پزشک شاغل در مرکز آموزشی درمانی الزهرا بود که از این تعداد، ۲۲ پزشک متخصص پاتولوژی، رادیولوژی و پزشک قانونی (به علت نداشتن نقش مستقیم در تصمیم گیری بالینی) از جامعه آماری حذف شدند و بدین ترتیب تعداد جامعه به ۲۱۲ نفر کاهش یافت. تعداد نمونه مورد بررسی در جامعه پزشکان بر اساس جدول کرجسی و مورگان [۱۳] ۱۳۷ نفر به دست آمد که به صورت نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. در این پژوهش جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد.

بهداشت نیاز دارد [۸]. واگنر و برد در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که برنامه‌های کتابداری بالینی بر درمان بیماران، نحوه جستجوی اطلاعات و سرعت ارائه خدمات مؤثر بوده است [۹]. در پژوهش اسلاد و همکاران به نقل از اسعدی شالی و باقری نیز مشخص شد که پزشکان منافع بالقوه طرح را دریافته اند و با توجه به زمان محدودشان برای دسترسی به اطلاعات، علاقمند به پیاده سازی آزمایشی آن خدمات بودند [۴]. آپی به نقش مؤثر کتابدار بالینی در مراقبت‌های بهداشتی اشاره کرده است [۱۰]. ولک در بررسی خود نشان داد که بیشتر کسانی که در جستجوی اطلاعات از کتابدار کمک گرفته بودند از نتیجه جستجو رضایت داشتند و معتقد بودند که نتایج جستجو بر درمان و کیفیت زندگی بیماران آن‌ها تأثیر داشته است و برخی از مدارکی را که کتابدار برای آن‌ها بازایی کرده بود از طریق دیگری پیدا نکرده بودند [۱۱].

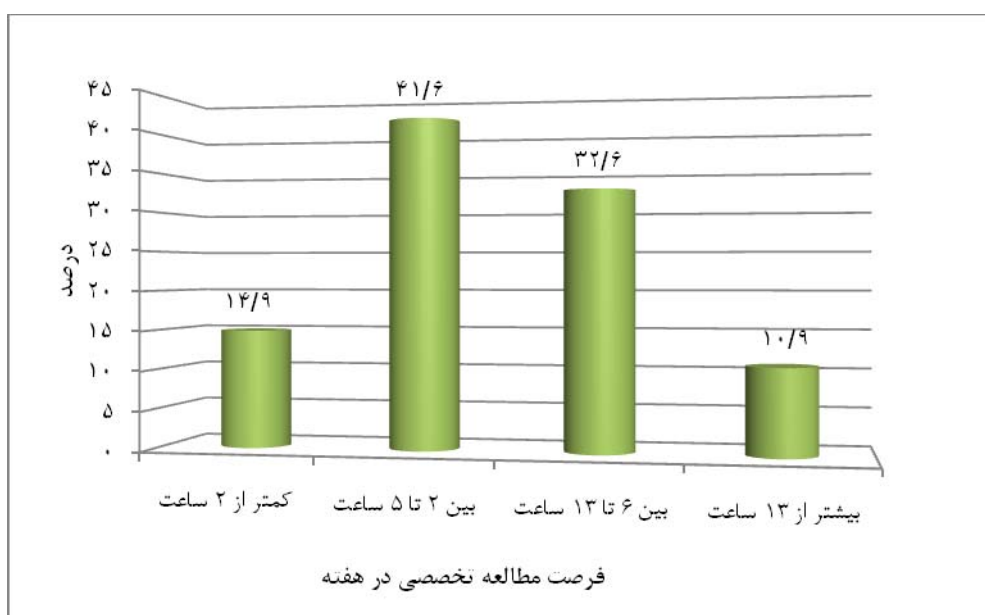
در ایران نیز اسعدی شالی و باقری به این نتیجه دست یافتند که در کل نیاز و علاقمندی به اجرای این طرح در بیمارستان‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تبریز از سوی جامعه پژوهش در سطح بالا احساس شده بود [۴]. آزاده نفرشی و همکاران در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که پزشکان و کتابداران از کاربرد پزشکی مبتنی بر شواهد آگاهی دارند. اکثر پزشکان و کتابداران بهترین راه درمان را ترکیب استفاده از اطلاعات جدید با تجربه بالینی و توقعات بیمار می‌دانستند و دلایل اصلی نیازمندی به این مقوله را محدود بودن وقت پزشکان جهت تشخیص بیماری و مطابقت آن با اطلاعات جدید تلقی کرده اند. آن‌ها موانع اصلی اجرا نشدن پزشکی مبتنی بر شواهد را به ترتیب زیر ذکر کرده اند: نبود زمان کافی، نبود مهارت در بازیابی و ارزیابی، دشواری کار با بیمار به خاطر صرف زمان زیاد برای توجیه بیمار، حجم بالای اطلاعات پزشکی، عدم امکان دسترسی به برخی از اطلاعات موجود و نبودن اطلاعات معتبر در بسیاری از زمینه‌های علم پزشکی، عدم سرمایه گذاری‌های لازم دولت برای تحقق این امر [۵]. شکرانه و اسکروچی نیز در نخستین طرح کتابداری بالینی در ایران نشان دادند که سنجش میزان رضایت از کاربردی بودن پاسخ‌های

کولموگروف-اسمیرنوف (جهت بررسی نرمالیتی داده‌ها)، آنالیز واریانس یک طرفه و ضریب همبستگی کندال (جهت تعیین رابطه بین متغیرها) ارائه شد.

یافته‌ها

نتایج حاصل از اطلاعات جمعیت شناختی نشان داد که ۵۷/۱ درصد از پزشکان مورد بررسی مرد و ۴۲/۹ درصد زن بوده‌اند. ۵۶/۵ درصد از پزشکان عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و ۴۳/۵ درصد غیر عضو هیأت علمی بوده‌اند. کم تجربه ترین پزشک این مرکز یک سال و مجرب ترین پزشک این مرکز ۳۲ سال سابقه کار داشته‌اند. فرصت مطالعه تخصصی پزشکان در هفته، بین دو تا پنج ساعت (۴۱/۶ درصد)، بین ۶ تا ۱۳ ساعت (۳۲/۶ درصد)، کمتر از دو ساعت (۱۴/۹ درصد) و بیشتر از ۱۳ ساعت در هفته (۱۰/۹ درصد) بود (نمودار ۱).

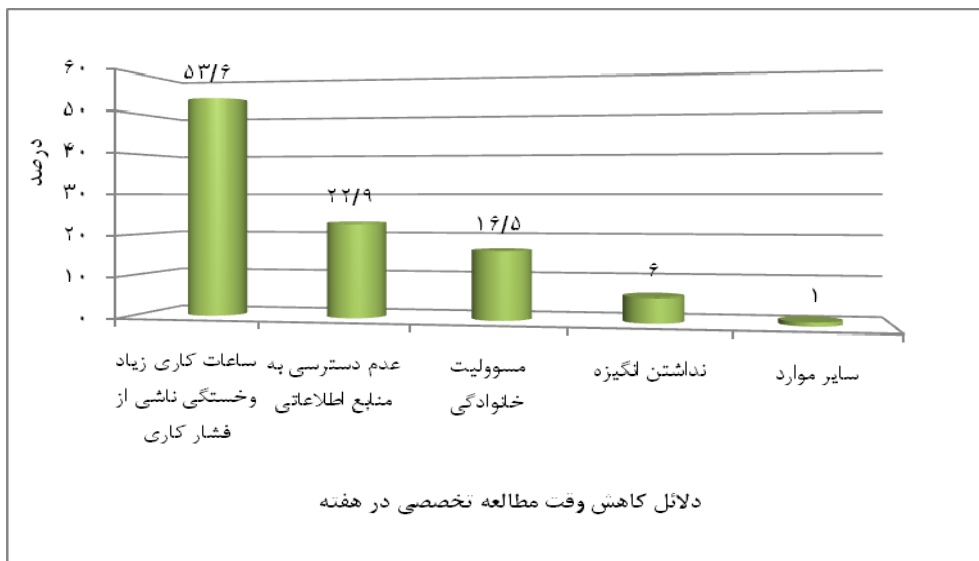
پرسشنامه حاوی ۲۱ پرسش بسته پاسخ و یک پرسش باز بود که به صورت‌های حضوری در بخش‌های بیمارستان و پست الکترونیک بین پزشکان توزیع، جمع آوری و تحلیل شد. روایی پرسشنامه توسط متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی و پزشکان تأیید شد و برای سنجش پایایی پرسشنامه‌ها از روش ثبات درونی استفاده گردید. برای برآورد همسانی درونی این پرسشنامه از شاخص ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار این ضریب برابر ۰/۷۴ به دست آمد. بنابراین، با توجه به مقدار آلفای کرونباخ پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش از پایایی خوبی برخوردار بوده است. نرخ بازگشت پرسشنامه ۷۴ درصد بود. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها در نرم افزار SPSS18 وارد شد و اطلاعات تحلیل گردید. یافته‌ها در قالب آمار توصیفی با استفاده از جداول و نمودارها و آمار استنباطی با استفاده از آزمون‌های ناپارامتری من یو ویتنی (جهت مقایسه میانگین جوامع)،

نمودار ۱: توزیع فراوانی نظر پزشکان در مورد فرصت مطالعه تخصصی پزشکان در هفته

درصد نداشتن انگیزه، ۱۶/۵ درصد مسئولیت خانوادگی، یک درصد سایر موارد بود (نمودار ۲).

دلایل کاهش وقت مطالعه تخصصی پزشکان مورد بررسی، ۵۳/۶ درصد ساعات کاری زیاد و خستگی ناشی از فشار کاری، ۲۲/۹ درصد عدم دسترسی به منابع اطلاعاتی، شش

نمودار ۲: توزیع فراوانی نظر پزشکان در مورد دلایل کاهش وقت مطالعه تخصصی در هفته

اطلاعاتی حرفه ای انتخاب شده با توجه به اولویت نشان داد که مورد «روش جستجوی اطلاعات، پیچیده و نامشخص است» با ۳۷/۵ درصد، «جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی با بازایی اطلاعات ناخواسته همراه است» با ۵۷/۵ درصد، «زمان زیادی برای جستجوی اطلاعات لازم است» با ۵۲/۴ درصد و «از جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی حرفه تخصصی خود و بازایی نتایج در آن راضی هستم» با ۷۶/۹ درصد به عنوان اولویت اول انتخاب شده اند.

توزیع فراوانی لزوم کاربرد خدمات کتابداری بالینی از دیدگاه پزشکان مورد بررسی موارد زیر می‌باشد: ۲۹/۹ درصد نیاز روزمره به اطلاعات قابل اطمینان، ۳/۱ درصد ناکافی بودن منابع رایج و سنتی که اکثرشان تاریخ گذشته و اشتباه می‌باشند، ۱۳/۴ درصد به روز کردن اطلاعات پزشکان، ۹/۳ درصد محدود بودن وقت پزشکان جهت تشخیص بیماری و تطبیق آن با اطلاعات جدید و به روز، ۴۴/۳ درصد همه موارد را عنوان نموده اند.

توزیع فراوانی نظر پزشکان مورد بررسی در مورد مشکلات موجود در دستیابی به آخرین اطلاعات حرفه ای مورد نیاز حوزه خود انتخاب شده، به ترتیب اولویت نشان داد که به ترتیب مورد «لزوم حضور تمام وقت در بخش‌های بیمارستان و در نتیجه نداشتن وقت کافی برای رفع نیازهای اطلاعاتی حرفه ای» با ۶۰/۳ درصد، «در دسترس نبودن منابع اطلاعاتی در

توزیع فراوانی منابع اطلاعاتی مورد استفاده پزشکان مورد بررسی جهت رفع نیازهای اطلاعاتی حرفه ای خود به ترتیب اولویت نشان داد که کتاب‌ها با ۷۴/۷ درصد، اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی عمومی با ۲۱/۳ درصد، پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی حرفه با ۱۷/۶ درصد، مراجعه به جزوات درسی و یا سؤال از اساتید بالینی ۱۲/۵ درصد، مجلات چاپی با ۹/۴ درصد به عنوان اولویت اول انتخاب شده اند.

توزیع فراوانی میزان آشنایی پزشکان مورد بررسی با پایگاه‌های اطلاعاتی حرفه ای خود نشان داد که ۱۱/۹ درصد از پزشکان از پایگاه‌های مربوط اطلاع نداشتند، ۲۰/۸ درصد اطلاع داشتند ولی استفاده نمی‌کردند، ۲۲/۸ درصد تنها اطلاعات موجود در پایگاه‌ها را می‌خواندند و ۴۴/۵ درصد از پزشکان در تصمیم گیری بالینی از آن اطلاعات استفاده می‌کردند.

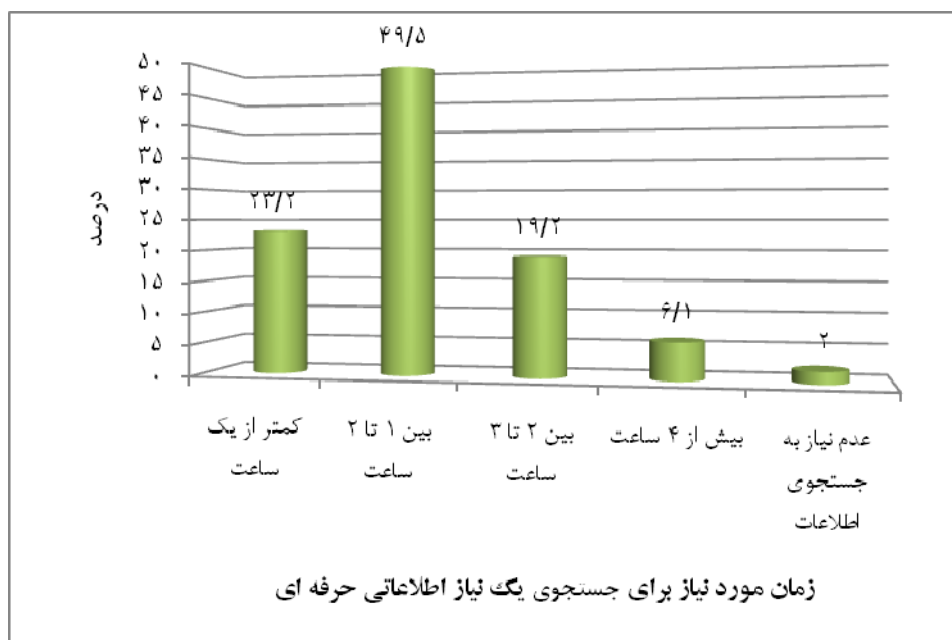
پزشکان مورد بررسی برای جستجوی نیاز اطلاعاتی حرفه ای خود در پایگاه‌های اطلاعاتی به طور متوسط ۲۳/۲ درصد کمتر از یک ساعت، ۴۹/۵ درصد بین یک تا دو ساعت، ۱۹/۲ درصد بین دو تا سه ساعت و ۶/۱ درصد بیش از چهار ساعت زمان نیاز داشته اند و دو درصد نیز به جستجوی اطلاعات نیاز نداشته اند (نمودار ۳).

توزیع فراوانی نظر پزشکان مورد بررسی در مورد نتایج جستجویشان در پایگاه‌های اطلاعاتی، برای رفع نیازهای

توزیع فراوانی نظر پزشکان مورد بررسی در مورد خصوصیات شخص جستجوگر اطلاعات برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود انتخاب شده، براساس اولویت نشان داد که به ترتیب مورد «آشنا با منابع روز پزشکی در حد زیاد» با ۵۵/۱ درصد «آشنا با پایگاه‌های اطلاعات پزشکی در حد زیاد» با ۴۸/۸ درصد، «توانایی جستجو و بازیابی اطلاعات با سرعت زیاد» با ۹/۶ درصد، «آشنایی مختصر با علوم پایه پزشکی» با ۶/۶ درصد، «آشنا با حوزه اطلاع رسانی» با ۳/۶ درصد و «آشنا با نحوه ارزیابی متون» با ۳/۳ درصد به عنوان اولویت اول انتخاب شده اند.

هنگام نیاز با توجه به کمبود وقت» با ۴۸/۴ درصد، «وقت گیر بودن جستجوی اطلاعات» با ۳۳/۳ درصد و «عدم آشنایی کامل با پایگاه‌های اطلاعاتی» با ۱۹/۱ درصد، به عنوان اولویت اول انتخاب شده اند.

توزیع فراوانی میزان احساس نیاز پزشکان مورد بررسی به ارائه خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان نشان داد که به ترتیب ۵۲/۶ درصد آن‌ها تا حدودی، ۲۹/۹ درصد بسیار زیاد، ۱۱/۳ درصد بسیار کم نیاز به فرد متخصص جستجوی اطلاعات دارند و ۶/۲ درصد اصلاً نیاز به فرد متخصص جستجوگر اطلاعات ندارند.

نمودار ۳: توزیع فراوانی نظر پزشکان در مورد زمان مورد نیاز برای جستجوی یک نیاز اطلاعاتی حرفه ای

توزیع فراوانی میزان تأثیر به کارگیری خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان در ارتقاء و بهبود خدمات درمانی از نظر پزشکان مورد بررسی به ترتیب ۴۲/۶ درصد زیاد، ۳۴/۷ درصد بسیار زیاد، ۱۸/۷ درصد متوسط، سه درصد کم و یک درصد بسیار کم بود.

توزیع فراوانی نظر پزشکان مورد بررسی در مورد موانع احتمالی مربوط به پزشک، انتظارات و توقعات بیمار، اطلاعات و مدیران سیستم اطلاعات در ارائه خدمات کتابداری بالینی به

توزیع فراوانی ضرورت به کارگیری خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان از نظر پزشکان مورد بررسی به ترتیب ۴۵/۵ درصد زیاد، ۳۱/۷ درصد بسیار زیاد، ۱۶/۸ درصد متوسط، چهار درصد کم و دو درصد بسیار کم بوده است.

توزیع فراوانی میزان علاقه پزشکان مورد بررسی به اجرای طرح خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان به ترتیب ۴۴/۶ درصد زیاد، ۳۰/۷ درصد بسیار زیاد، ۱۸/۷ درصد متوسط، سه درصد کم و سه درصد بسیار کم بود.

حوزه حرفه ای خود و احساس نیاز آن‌ها به ارائه خدمات کتابداری بالینی» ضریب همبستگی بین این دو متغیر مورد بررسی قرار گرفت. برآورد ضریب همبستگی کندال بین میزان آشنایی پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا با پایگاه‌های اطلاعاتی حوزه حرفه ای خود و احساس نیاز آن‌ها به ارائه خدمات کتابداری بالینی برابر $P=0/26$ و بزرگتر از $0/05$ بود. بنابراین، فرضیه صفر تایید شد و می‌توان گفت بین میزان آشنایی پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا با پایگاه‌های اطلاعاتی حوزه حرفه ای خود و احساس نیاز آن‌ها به ارائه خدمات کتابداری بالینی رابطه معناداری وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش، درصد بیشتری از پزشکان مورد بررسی دلیل کاهش وقت مطالعه تخصصی خود را ناشی از ساعات کاری زیاد و خستگی ناشی از فشار کاری می‌دانستند که با نتایج پژوهش سامانیان در این زمینه همخوانی دارد [۱۴]. بر پایه یافته‌های پژوهش، بیشتر پزشکان از کتاب‌ها به عنوان منبع اطلاعاتی مورد استفاده خود به عنوان اولویت اول جهت رفع نیازهای اطلاعاتی حرفه ای خود استفاده می‌کردند که این نتیجه با نتایج پژوهش سامانیان [۱۴]، مولوی [۱۵]، رحیمی و قهنویه [۱۶]، طلاچی [۱۷] همخوانی دارد، اما با نتایج پژوهش قاسمی [۱۸] که نشان داد که پزشکان ابتدا از مجلات پزشکی و سپس کتاب‌ها به عنوان منبع اطلاعاتی خود استفاده می‌کردند، همخوانی ندارد. اما از آنجایی که معمولاً سریعترین و جدیدترین اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعاتی الکترونیکی منتشر می‌گردند، بهتر است پزشکان به استفاده از اطلاعات این پایگاه‌ها سوق داده شوند.

نتایج مطالعه حاضر حاکی از این بود که بیشتر پزشکان به طور متوسط برای جستجوی نیازهای اطلاعاتی حرفه ای خود در پایگاه‌های اطلاعاتی، بین یک تا دو ساعت برای هر جستجو به زمان نیاز داشتند و از جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی حرفه تخصصی خود و بازیابی نتایج در آن راضی بودند. اما در پژوهش سامانیان [۱۴] نشان داده شد که اکثر پزشکان از نحوه

ترتیب اولویت انتخاب شده، نشان داد که «ارائه خدمات کتابداری بالینی مقوله جدیدی است و لازمه تسلط به آن، آموختن مهارت‌های بسیار جدید در این زمینه است» با $56/7$ درصد، «استفاده از آخرین اطلاعات موجود پزشکی در طبابت و به همان میزان برآوردن کردن انتظارات بیمار کار دشواری است» با 65 درصد، «حجم بالای اطلاعات پزشکی» با $78/6$ درصد، «عدم سرمایه گذاری‌های لازم برای تحقق این امر» با $51/7$ درصد به عنوان اولویت اول انتخاب شدند.

جهت انجام آزمون فرضیه «وجود تفاوت معنادار بین جنس با احساس نیاز به ارائه خدمات کتابداری بالینی در پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا»، ابتدا نرمال بودن داده‌ها بررسی شد. از آنجا که سطح معنی داری $P=0/000 < 0/05$ بود متغیر مورد نظر توزیع نرمال نداشت. بنابراین، جهت مقایسه میانگین جوامع زنان و مردان از آزمون ناپارامتری من یو ویتنی استفاده گردید. تفسیر نتایج این آزمون نیز با استفاده از سطح معنی داری انجام گردید. با توجه به اینکه سطح معنی داری این آزمون $P=0/98$ و بزرگتر از $0/05$ بود لذا فرضیه صفر تأیید شد. بنابراین، می‌توان گفت بین جنس و میزان احساس نیاز به ارائه خدمات کتابداری بالینی در پزشکان تفاوت معنی داری وجود ندارد.

برای آزمون فرضیه «وجود تفاوت معنادار بین سابقه کار پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا با احساس نیاز آن‌ها به ارائه خدمات کتابداری بالینی» ابتدا بررسی شد که آیا بین سابقه کار پزشکان با میزان احساس نیاز آن‌ها به ارائه خدمات کتابداری بالینی تفاوت معنی داری وجود دارد یا خیر؟ در این آزمون سطح معنی داری $P=0/35 > 0/05$ بود، بنابراین، سابقه کار پزشکان از توزیع نرمال پیروی می‌کرد. سپس از آنالیز واریانس یکطرفه استفاده شد. سطح معنی داری این آزمون $P=0/39$ و بزرگتر از $0/05$ بود. لذا، فرضیه صفر تایید شد. بنابراین، می‌توان گفت بین سابقه کار پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا با احساس نیاز آن‌ها به ارائه خدمات کتابداری بالینی تفاوت معناداری وجود ندارد.

برای آزمون فرضیه «وجود رابطه معنادار بین میزان آشنایی پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا با پایگاه‌های اطلاعاتی

اطلاع یابی ناراضی بودند و وضعیت را چندان خوب نمی دانستند.

بر اساس نتایج، بیشتر پزشکان معتقد بودند که به کارگیری خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان می تواند در ارتقاء و بهبود خدمات درمانی به طور زیاد موثر باشد و ضرورت به کارگیری خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان را زیاد می دانستند و علاقمند به اجرای طرح خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان بودند. این یافته ها، با نتایج تحقیق لودویگ و دیماس [۷]، گلینگتون [۸]، واگنر و برد [۹]، اسعدی شالی و باقری [۴] همخوانی دارد.

یافته ها نشان داد که از نظر پزشکان، جدید بودن مقوله خدمات کتابداری بالینی و تسلط به آن، نیاز به کسب مهارت های جدید در این زمینه، دشواری استفاده از آخرین اطلاعات پزشکی در طبابت و به همان میزان برآوردن کردن انتظارات بیمار، حجم بالای اطلاعات پزشکی و عدم سرمایه گذاری های لازم برای تحقق این امر موانع احتمالی ارائه خدمات کتابداری بالینی به شمار می رود. آزاده تفرشی و همکاران نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که از مهمترین موانع اجرا نشدن پزشکی مبتنی بر شواهد، نبود زمان کافی و مهارت در بازیابی و ارزیابی، دشواری کار با بیمار به خاطر صرف زمان زیاد برای توجیه بیمار، حجم بالای اطلاعات پزشکی، عدم امکان دسترسی به برخی از اطلاعات موجود و نبودن اطلاعات معتبر در بسیاری از زمینه های علم پزشکی و عدم سرمایه گذاری های لازم دولت برای تحقق این امر بوده است [۵].

در این پژوهش، علی رغم رضایت بیشتر جامعه آماری از نتایج جستجوی نیازهای اطلاعاتی حرفه ای خود، با توجه به اینکه پزشکان دلیل اصلی کاهش وقت مطالعه حرفه ای خود را ناشی از ساعات کاری زیاد و خستگی ناشی از فشار کاری دانسته اند و از طرف دیگر جستجوی اطلاعات جدید توسط آن ها در زمان بیشتری انجام می شود، لذا نیاز خود را به فرد متخصص در جستجوی اطلاعات و آشنا با منابع روز پزشکی در حد زیاد اعلام داشتند و معتقد بودند که به کارگیری خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان می تواند در ارتقاء و

بهبود خدمات درمانی به طور زیاد موثر باشد. پزشکان به کارگیری خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان را ضروری دانسته و به اجرای طرح خدمات کتابداری بالینی در بیمارستان علاقه مند بوده اند. بنابراین، بهتر است با آموزش کتابداران متخصص در جستجوی اطلاعات و آشنا با منابع روز پزشکی در جهت ارائه آخرین مستندات پزشکی در کمترین زمان ممکن به پزشکان تلاش گردد. همچنین سرمایه گذاری های لازم جهت توجیه پزشکان و بیماران برای استفاده از آخرین اطلاعات پزشکی در درمان بیماری ها و اجرای خدمات کتابداری بالینی در مراکز درمانی انجام گیرد تا از این طریق کتابداران موفقیت خود را به عنوان متخصص اطلاعات ثابت بخشند.

با توجه به یافته های این پژوهش پیشنهاد می شود:

- پس از شناسایی نیروهای کتابدار متخصص و با تجربه و برگزاری دوره آموزشی فشرده کار با پایگاه های اطلاعاتی مختلف برای نامبردگان (با توجه به تغییرات اساسی و روز افزون در منابع اطلاعاتی) و توجیه نیروهای مذکور و پزشکان مرکز آموزشی درمانی الزهرا این طرح به صورت آزمایشی در مرکز آموزشی درمانی الزهرا اجرا گردد.
- پس از اجرای آزمایشی طرح، میزان بهره وری کتابداران بالینی در طرح مذکور و مقایسه میزان ربط اطلاعات بازیابی شده توسط آن ها و پزشکان بررسی گردد.

در صورت موفقیت اجرای طرح مذکور در مرکز آموزشی درمانی الزهرا، اجرای آن در بیمارستان های دیگر به صورت مرحله به مرحله صورت پذیرد.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی شماره ۲۹۲۲۰۴ است که با حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شده است.

References

1. Hashemian M, Janatikia M, Hashemian A. Information seeking skills of the online databases available at the National Library in the Digital Medical University in 89 specialized residents. Research Project No.289173. Isfahan: Health Information Technology Research Center, Isfahan University of Medical Sciences; 2010. [Persian].
2. Valinejadi A, Pasiar P, Shokraneh F. Medical library and information science in the Arena of Evidence-based medicine. *Informology* 2008; 5, 6:138-160. [Persian].
3. Talachi H , Ravaghi H , Ayatollahi H , Atlasi R .The Scientific and Practical Features of Clinical Librarians with an Emphasis on their Role in the Process of Evidence-based Medicine: A Literature Review. *Health Management* 2012; 15(47):7-11. [Persian].
4. Asadi shali A, Bagheri M. feasibility of Clinical library services in hospitals affiliated to Tabriz University of Medical Sciences. *Journal of Library* 2008; 42(47):113-138. [Persian].
5. Azadehtafreshi F, Momenzadeh N, Fayazbakhsh A, Khodaei ashan S. The role of the librarian in hospitals of Tabriz University of Medical Sciences in evidence-based Medicine. *Quarterly of Knowledge* 2010; 3(11):33-45. [Persian].
6. Roach AA, Addington W W. The effects of an information specialist on patient care and medical education. *Journal of Medical Education*1975; 50(2): 176-80. Available at: <http://journals.lww.com/academicmedicine/to> c/1975/02000 (cited4/16/ 2013)
7. Demas JM, Ludwig LT. Clinical medical librarian: the last unicorn? *Bull Med Libr Assoc* 1991; 79 (1). Available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC225479/pdf/mlab00118-0037.pdf> (cited4/16/ 2013)
8. Glassington L. Clinical librarianship in the LISCE project, London. *VINE*2003; 33(4):173-178. Available at: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=862522> (cited4/16/ 2013)
9. Wagner K C, Byrd G D. evaluating the effectiveness of clinical medical librarian programs: a systematic review of the literature. *J Med Libr Assoc.*2004; 92(1): 14-33. Available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC314100/> (cited4/16/ 2013)
10. Alpi KM. Expert searching in public health. *Journal of the Medical Library association*2005; 93(1): 97-103. Available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC545128/> (cited4/16/ 2013)
11. Volk R M. Expert searching in consumer health: an important role for librarians in the age of the internet and the web. *J. Med. Libr. Assoc.*2007; 95(2): 203-7. Available at: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1852628/> (cited4/16/ 2013)
12. Shokraneh F, Eskrochi R, Ghafoori HB, Ghohari MR. Run clinical Librarian response to questions of clinical emergency medicine

faculty and residents, shohadaye haftom tir Hospital, Tehran. Msc thesis. Tehran: Iran University of Medical Sciences, 2010. [Persian].

13. Paol Ronald R. Basic research methods for librarians. Najla Hariri, Translate. Tehran: Academic Publishing Center of Islamic Azad University; 2000. [Persian]

14. Samanian M. Information seeking behavior of physicians' city BOJNURD. Book quarterly 1999; 10:89-100. [Persian].

15. Molavi N. Information seeking behavior of General Physicians in Zanjan University of Medical Sciences. Book quarterly 2007; 18(4). [Persian].

16. Rahimi A, Ghahnavieh H. University's faculty of information needs and information access practices by their in Isfahan University of medical sciences. Research plan. Isfahan University of Medical Sciences, 2007. [Persian].

17. Talachi H. Information needs of professionals in the field of medical science In Iran and the world. Book quarterly 1996; 7(4): 43-58. [Persian].

18. Ghasemi M. Information seeking behavior of doctors in Masjedsoleiman. Book quarterly 2003; 14(2): 13-22. [Persian].

Physicians' Perception about the Role of Clinical Librarianship at Alzahra Medical Center

Movahedi F¹/ Ashrafi Rizi H²/ Sharif Moghaddam H³

Abstract

Introduction: With the advent of information technology and expansion of medical resources, physicians face problems in search and retrieval of medical information. A need for a medical librarian to assist them to increase their skills and hence improve the clinical services rendered to patients is greatly felt. The purpose of the study was to identify and determine physicians' viewpoints concerning the medical Librarians role in providing the service at Alzahra Medical center.

Method: This survey was an analytical, applied and cross sectional study in which data were collected by means of a questionnaire. The population were 212 doctors in Alzahra Hospital. 137 physicians were randomly selected on the basis of Morgan Table. Content validity was determined by the experts, and reliability of the questionnaire were measured by chronbach's alpha (Cronbach Alpha was 0.74). Finally data were analyzed by SPSS₁₈, using descriptive and inferential statistics(nonparametric tests using Man-Whithney, one-way analysis of variance, Kolmogorov - Smirnov, Kendall correlation coefficients).

Results: 60.3% of the participants mentioned lack of time as an obstacle in accessing the new information. 52.5 % acknowledged the need to help them search the information. There was no significant difference between male and female participants and work experience in regards with the need to medical librarians in Al Zahra Hospital. There was no significant difference between their familiarities with databases with need to the need to medical librarians in Al Zahra Hospital.

Conclusion: On the basis of the findings of the study, trained medical librarians to provide assistance in the search of medical sources is needed as physicians do not have sufficient time to meet their needs to information.

Keywords: Medical Information Services, Library and Information Science, Clinical Librarianship, Clinical Librarianship Services, Hospitals.

• Received: 6/Oct/2013 • Modified: 3/Nov/2013 • Accepted: 20/Nov/2013

1. MA in Knowledge and Information Sciences, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran; Corresponding Author (faride_movahedi@yahoo.com)
2. Associate Professor of Library and Information Sciences, Health Information Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran
3. Associate Professor of Nowleghe and Information Sciences Department, School of Literature and Humanities, Payame Noor University of Mashhad, Mashhad, Iran